

ویرایش

نوشته‌های زیر را با هم مقایسه کنید :

استاد ~~مجتبی~~ مینوی ~~بسال~~ ۱۲۸۲ هـ/ش در تهران متولد شد. ~~خاندا~~ن او از ~~علمای~~ ~~تراز~~ اول تهران بودند و گذشته‌گان او در این شهر مقام روحانی برجسته‌ای داشتند. او در شهر سامره تحصیل ابتدایی را شروع کرد و پس از بازگشت به تهران در دارالفنون و دارالمعلمین مرکزی به تحصیل ادامه داد.

استاد مجتبی مینوی به سال ۱۲۸۲ هـ. ش. در تهران متولد شد. خاندان او از علمای طراز اول تهران بودند و گذشتهگان او در این شهر مقام روحانی برجسته‌ای داشتند. او تحصیل ابتدایی را در شهر سامره شروع کرد و پس از بازگشت به تهران، در دارالفنون و دارالمعلمین مرکزی به تحصیل ادامه داد.

چه تفاوتی میان این نوشته‌ها وجود دارد؟

در نوشته‌ی اول علایم نگارشی به درستی به کار نرفته و قسمت اول نوشته از قسمت دوم آن جدا نشده است. هم‌چنین چند اشتباه نگارشی و غلط‌املائی در متن دیده می‌شود که همگی در نوشته‌ی دوم اصلاح شده است.

هر نوشته باید از جهات گوناگون محتوا، بیان، صحت و اعتبار، دقت، نظم، آراستگی، علایم نگارشی و ... بازبینی شود. این بازبینی را در اصطلاح «ویرایش» یا «ویراستاری» و کسی که این کار را انجام می‌دهد «ویراستار» می‌نامند.

ویراستار باید ضمن رعایت سبک صاحب نوشته یا مترجم خطاهای دستوری، حشو، تکرار و گزاره‌گویی و عبارت‌های بی‌شیرازه و پریشان‌راسامان دهد؛ زیرا نوشته هرچند علمی و دقیق باشد، اگر زبانی ساده، شکلی آراسته و بیانی متناسب نداشته باشد، بی‌تأثیر،

دل‌گزا و خسته‌کننده خواهد بود. گفتیم ویرایش به همه‌ی جنبه‌های یک اثر از محتوا، ساخت، زبان و نظم و ترتیب ظاهری آن تعلق می‌گیرد و به همین اعتبار انواعی دارد:

- ۱) ویرایش فنی (آراستگی ظاهری و نظم و ترتیب بخشیدن به اثر)
- ۲) ویرایش تخصصی (که ناظر بر جنبه‌ی علمی یا تخصصی اثر است)
- ۳) ویرایش زبانی و ساختاری (که مربوط به جنبه‌های دستوری و نگارشی و املائی است)

شما نیز باید نوشته‌ی خود را پس از نگارش، از جهات گوناگون ویرایش و پالایش کنید. یکی از جهات ویرایش، ویرایش فنی و یکی از کارهایی که در ویرایش فنی انجام می‌گیرد، رعایت **نشانه‌های نگارشی** است که در این کتاب با آن بیشتر آشنا می‌شوید. با انواع دیگر ویرایش و مهارت‌های ویراستاری در سال‌های آینده آشنا خواهید شد.

□ بند (پاراگراف)

در هر نوشته برای بیان مطلب از چند بند استفاده می‌کنیم. هر بند از چند جمله تشکیل می‌شود و یک مطلب خاص را بیان می‌کند ولی در کل، مجموعه‌ی بندها باهم ارتباط موضوعی دارند.

نخستین سطر هر بند به اندازه‌ی یک سانتی‌متر بیش‌تر از بقیه‌ی سطرها از حاشیه فاصله دارد.

□ علایم نگارشی

به جمله‌ی زیر توجه کنید:

«پدر علی از راه رسید.»

این جمله را به چند شکل می‌توان **نشانه‌گذاری و معنی کرد**:

۱) پدر، علی از راه رسید؟

۲) پدر، علی از راه رسید.

۳) پدرِ علی از راه رسید.

۴) پدرِ علی از راه رسید؟

یا جمله ی : «بخشایش لازم نیست اعدامش کنید» این رأی قاضی را می توان با کمک

علامه نگارشی دوگانه خواند و اجرا کرد :

۱) بخشایش ؛ لازم نیست اعدامش کنید.

۲) بخشایش لازم نیست ؛ اعدامش کنید.

پس می بینید که با یک علامت (؛) می توان جان کسی را خرید یا ...

فعالیت

چرا باید هر نوشته ای ویراستاری شود؟

شما نیز تاکنون در خواندن بسیاری از درس ها یا کتاب ها با این مشکل مواجه بوده اید. پس با شناخت علامه نگارشی و کاربرد آن ها، از این پس سعی کنید درست بنویسید و درست بخوانید. برای نشانه گذاری نوشته های خود می توانید از جدول زیر استفاده کنید.

جدول نشانه گذاری

ردیف	نشانه	نام	موارد استفاده
۱	.	نقطه	۱) در پایان همه ی جمله ها به جز جمله های پرسشی و تعجبی : هوا ابری است. شاید درک این مسئله دشوار باشد. ۲) پس از هر حرفی که به صورت نشانه ی اختصار به کار رفته باشد : ابن سینا متولد سال ۴۲۸ هـ. ش.
۲	،	ویرگول	۱) میان عبارت : او با تلاش بسیار صادقانه، به مقصود رسید. ۲) پس از منادا : خدایا، مرا عفو کن. ۳) هر جا کلمه یا عبارتی به عنوان توضیح، در ضمن جمله یا عبارتی دیگر آورده شود : سهراب سپهری، شاعر معاصر، به نقاشی علاقه ی فراوان داشت.

			همان‌جا، زیر آن درخت، نشسته بودم. ۴) بین چند کلمه که اسناد واحدی باشد : فردوسی، مولوی، سعدی و حافظ از بزرگان شعر فارسی هستند. ۵) بین دو کلمه که ممکن است خواننده آن‌ها را با کسره‌ی اضافه بخواند : پدر، حسن را سرزنش کرد. ۶) میان جمله‌های غیرمستقل که در مجموع جمله‌ی کاملی را تشکیل می‌دهند : اگر شب‌ها همه قدر بودی، شب قدر بی‌قدر بودی.
۳	:	دونقطه	۱) قبل از نقل قول : صاحب‌نظران آموزشی می‌گویند : شرط درست نوشتن، درست فهمیدن است. ۲) هنگام پرشمردن اجزای یک چیز : آثار جلال‌آل احمد عبارت‌اند از : خسی درمیقات، مدیر مدرسه، سه‌تار و ... ۳) جلوی کلماتی که می‌خواهیم آن‌ها را معنی کنیم : نغز : دل‌کش
۴	؟	علامت سؤال	۱) در پایان جمله‌های پرسشی : آیا تاکنون کتاب گلستان سعدی را خوانده‌ای؟ ۲) برای نشان دادن مفهوم تردید یا استهزا : وفات حافظ در ۷۲۱ (?) اتفاق افتاد. او نابغه (?) است.
۵	!	علامت تعجب یا خطاب	۱) در پایان جمله‌ی تعجبی، تأکیدی، عاطفی : عجب روزگاری است! ۲) پس از اصوات : هان! ای دل‌عبرت بین
۶	« »	گیومه	۱) سخنی که به‌طور مستقیم از جایی یا کسی نقل می‌شود : پیامبر فرمودند : «طلب دانش بر هر مسلمانی واجب است». ۲) اسامی و عناوین و اصطلاحات علمی یا فنی (فقط بار اول). «صور خیال» از اجزای اصلی شعر است.
۷	؛	نقطه ویرگول	۱) برای جدا کردن جمله‌هایی که از جهت ساختمان و مفهوم مستقل به‌نظر می‌رسند ولی در یک عبارت طولانی، با یک‌دیگر بستگی معنایی دارند : دانش آموز باید درس بخواند ؛ منظم باشد و به سخنان معلم گوش فرا دهد. ۲) در بیان توضیح و مثال پیش از کلمه‌های «مثلاً»، «فرضاً»، «یعنی» و ... : هنگام نگارش باید خوب دید ؛ یعنی، دقت داشت و هوشیار بود.
۸	-	خط فاصله	۱) در مکالمه‌ی بین اشخاص داستان‌ها یا نمایش‌نامه‌ها یا ذکر مکالمات تلفنی، در ابتدای جمله و از سر سطر به جای نام گوینده : - کجا بودی؟ - کتاب‌خانه. - چه کتابی انتخاب کردی؟

<p>- خدمات متقابل اسلام و ایران. (۲) هنگامی که دو کلمه بر روی هم دوجنبه‌ی مختلف از یک منظور را نشان دهند:</p> <p>مباحث اجتماعی - روانی گاه بسیار به هم پیوند می‌خورند. (۳) به معنی «تا» و «به» برای بیان فواصل زمانی و مکانی قطار تهران - مشهد حرکت کرد. گروه سنی ۷ - ۱۳ سال می‌توانند این کتاب را بخوانند. (۴) برای جدا کردن عبارت معترضه: حضرت علی - علیه‌السلام - فرمود...</p> <p>(۵) هرگاه کلمه‌ای در آخر سطر ننگنجد، با قراردادن یک خط فاصله بقیه‌ی آن را در سطر بعد می‌نویسیم: درنگارش‌هایی که جنبه‌ی ادبی دارند استفاده از احساس و عاطفه، صور - خیال، صمیمیت، شیوه‌های مهم پرورش مطلب هستند.</p>			
<p>(۱) برای نشان دادن جملات و کلمات محذوف: کنایه، استعاره، مجاز، تشخیص و... جنبه‌هایی از صور خیال را تشکیل می‌دهند. (۲) سخن ناتمام: شما... شما... زبانم لال... (۳) برای نشان دادن کشش هجا در گفتار: سقف هر... ریخت. آها... ی حسین، کجایی؟ (۴) افتادگی کلمه یا کلماتی از یک نسخه‌ی خطی: اول چیزی که نگاه کنند روز قیامت نماز بود. اگر تمام باشد و به شرط بود پذیرند و دیگر... چنان که باشد بپذیرند.</p>	سه نقطه	...	۹
<p>(۱) مطالبی که جزء اصل کلام نباشد: معلم: خوشحالم که اعلام کنم کلاس شما بین سایر کلاس‌های مدرسه بالاترین نمره را کسب کرده است. [ابراز احساسات دانش‌آموزان کلاس] (۲) در تصحیح متون کلمات الحاقی یا توضیحات احتمالی در قلاب گذاشته می‌شود: گفت: من مردی طرّارم، [تو] این زر به من امانت دادی... (۳) دستورهای اجرایی در نمایش‌نامه‌ها: حسین [با نیش‌خند] فکر می‌کنید این کار به صلاح شما باشد؟</p>	قلاب	[]	۱۰

<p>(۱) معنی و معادل یک کلمه : زندگی نامه (بیوگرافی) و حسب حال (اتوبیوگرافی) دو حوزه‌ی مهم نگارشی هستند. (۲) توضیح بیشتر : بنای واقع‌گرایی (همان رئالیسم در مکاتب ادبی غربی) بر حقیقت‌گویی است. (۳) ذکر تاریخ، شهرت، تخلص، نام سابق و ... ابن سینا (۳۷۰ - ۴۲۸ هـ.) از نوابغ شرق و جامع علوم گوناگون بود.</p>	<p>کمانک (برانتز)</p>	<p>()</p>	<p>۱۱</p>
<p>(۱) جدا کردن روز، ماه، سال : خواهشمند است در تاریخ ۱۳۹۰/۱/۲۴ در محلّ مدرسه حضور به هم رسانید. (۲) جدا کردن مصرع‌های یک بیت : آی آدم‌ها / یک نفر دارد که دست و پای دائم می‌زند در آب</p>	<p>ممیّر (خطّ مورب)</p>	<p>/</p>	<p>۱۲</p>
<p>(۱) برای توضیح یک کلمه در پاورقی (۲) در آغاز یک سطر به نشانه‌ی شروع مطلب جدید</p>	<p>ستاره</p>	<p>*</p>	<p>۱۳</p>
<p>برای نشان دادن نتیجه‌ی ترکیب چند جزء یا تجزیه‌ی یک کلمه : «از پا افتادن» از چند بخش تشکیل شده است ← از (حرف اضافه) + پا (اسم) + افتادن(مصدر)</p>	<p>پیکان</p>	<p>←</p>	<p>۱۴</p>
<p>علامت جملات و کلمات مشابه : کتاب «زبان فارسی» سال اوّل دبیرستان "</p>	<p>ایضاً</p>	<p>"</p>	<p>۱۵</p>
<p>برای نشان دادن اشعبات : ساده } مشتق } مرکّب } اسم‌ها از نظر ساخت چهار دسته‌اند : مشتق - مرکّب }</p>	<p>آکلاَد (دو ابرو)</p>	<p>{ }</p>	<p>۱۶</p>
<p>برای نشان دادن تساوی میان دو مطلب : آمدن که تو را ببینم = برای دیدن تو آمدم.</p>	<p>تساوی</p>	<p>=</p>	<p>۱۷</p>

خودآزمایی

۱) نوشته‌ی زیر را به‌دقت بخوانید و بندهای آن را مشخص کنید و سپس ضرورت به‌کارگیری علایم نگارشی را در بند اول آن توضیح دهید.

همه‌ی ما به نوشتن نیاز داریم

ما در زندگی روزانه با نزدیکان، دوستان، هم‌شاگردان و معلمان و کسان دیگر به زبان پیام‌هایی را رد و بدل می‌کنیم. این پیام‌ها، خواه حضوری خواه تلفنی، شفاهی است. در لحظاتی نیز با خود و در دل سخن می‌گوییم که همان گفتار درونی است. روزگاری بود که آدیان تنها از راه پیام‌های زبانی حضوری با یکدیگر رابطه‌ی کلامی برقرار می‌کردند. در آن روزگار هنوز خط اختراع نشده بود. در جهان معاصر نیز جامعه‌هایی بودند — و شاید هنوز هم باشند — که همان حال را داشتند و برای پیام‌رسانی کلامی تنها از گفتار استفاده می‌کردند. اما در عصر ما تصور این که بدون بهره‌گیری از پیام‌های زبانی نوشتاری بتوان چرخ زندگی اجتماعی و بین‌المللی را گرداند محال است و حذف نوشته‌ها از زندگی یعنی حذف همه‌ی مکاتبات، همه‌ی مطبوعات، همه‌ی کتاب‌ها، همه‌ی آگهی‌ها، همه‌ی اسناد حقوقی و بازرگانی، خلاصه همه‌ی آن چیزهایی که در حیات مادی و معنوی ما و حتی در معاش عادی روزانه‌ی ما تنیده شده‌اند. مادی‌گفتاری چون برنامه‌های صدا و سیما یا نوارهایی که روی آن‌ها سخنان یا ترانه‌هایی ضبط شده است نیز ابتدا نوشته می‌شوند و حذف نوشته آن‌ها را نیز از دست‌رس ما خارج می‌سازد.

شما خود در زندگی بارها نیاز به نوشتن را احساس کرده‌اید و برای یکی از دوستانتان که به قصد اقامت موقت یا دایم، به شهر یا کشوری دیگر نقل مکان کرده است نامه نوشته‌اید. حتی شاید برایتان پیش آمده باشد که نیاز به درد دل پیدا کرده باشید و محرم‌راز در دسترس نیافته باشید. در چنین شرایطی، اگر آن‌چه در ضمیر دارید، به روی کاغذ آورید، دلتان سبک می‌شود و از بار غم آزاد می‌شوید. بسیاری از جوانان هستند که با مکاتبه، از راه دور، دوست می‌گیرند یا با شاعران و نویسندگان و مطبوعات و صداوسیما مکاتبه می‌کنند و از این راه عواطف خود را بیان می‌کنند یا درخواست‌های خود را در میان می‌گذارند یا مشکلات خود را مطرح می‌سازند یا چیزهایی می‌پرسند و پاسخ می‌خواهند. در حقیقت، نوشتن هم به نیازهای فردی شما جواب می‌دهد و هم به نیازهای اجتماعی شما در حوزه‌های گوناگون پاسخ می‌دهد.

ممکن است گفته شود که بی‌سوادان در جوامع امروزی زندگی می‌کنند، بی‌آن‌که از نوشتن در رفع نیازهای فردی و اجتماعی خود کمک بگیرند. اما نباید فراموش کرد که آنان، به هر حال، نیاز به نوشتن را احساس می‌کنند، ولی برای رفع این نیاز از دیگران یاری می‌خواهند. دیگران برای آنان نامه می‌نویسند، فرم پُر می‌کنند، به‌عنوان معتمد، یعنی کسی که مورد اعتماد است، صحت ثبت اسناد معاملاتی آن‌ها را تصدیق می‌کنند و در مواردی از این قبیل، عینک سوادآور آنان می‌شوند.

۲) با مراجعه به جدول نشانه‌گذاری در هریک از عبارتهای زیر نشانه‌ی مناسب را به کار ببرید.
□ هنگامی که بخواهند از مزایای صرفه‌جویی و پس‌انداز سخن گویند معمولاً ضرب‌المثل اندک اندک خیلی شود و قطره قطره سیلی را به کار می‌برند

□ گاندی در حالی به وطن بازگشت ۱۹۱۷ که شهرت خاص و عام یافته بود
□ برای درست‌نوشتن باید واژگان مناسب اسم فعل قید صفت را خوب بشناسیم
□ عوامل مهم تربیت عبارت‌اند از خانواده مدرسه معلم اجتماع کتاب و
□ دکتر محمدمعین به سه زبان زنده‌ی دنیا آشنایی داشت عربی فرانسه و انگلیسی به چهار زبان باستانی نیز مسلط بود پهلوی فارسی باستان اوستا و سنسکریت در دستور زبان و نیز لغت فارسی نظیر
نداشت از این‌جا در می‌یابیم که او چه پایگاه بلند علمی و ادبی داشته است
□ چند دکان کوچک نانوائی قصابی عطاری دوقهوه‌خانه و یک سلمانی ... مجموعه‌ی شهر را تشکیل می‌داد.

۳) با مراجعه به جدول نشانه‌گذاری چهار مثال برای کاربرد قلاب []، ستاره *، پیکان ← و ممیز / پیدا کنید.

۴) دو مورد استفاده‌ی نادرست از علائم نگارشی را در یک روزنامه نشان دهید.